

«М'ЯКА СИЛА» ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН: ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА, ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ВИПРОБУВАННЯ КРИЗОЮ 2026 РОКУ

Доньченко Альона Олегівна

1 курс другого (магістерського) рівня

спеціальність «Політологія»

Мацієвський Ю.В., д.пол.н., проф.

Анотація. У статті аналізується архітектура «м'якої сили» Ісламської Республіки Іран як багатоканальної системи, що об'єднує ідеологічні, цивілізаційні, медійні, проксі-мережеві та гендерні компоненти. Дослідницьке питання: чи зберігають інституціоналізовані інструменти іранської м'якої сили, зокрема публічна дипломатія за участю жінок, свою функціональність після військового конфлікту зі США та Ізраїлем у 2026 році? Методологія поєднує концептуальний аналіз з феміністичним конструктивізмом та критичним дискурс-аналізом. Результати демонструють структурну крихкість матеріальних каналів «привабливості опору» за відносної стійкості гендерного каналу як інструменту «стратегічного фреймінгу».

Ключові слова: «м'яка сила», Іран, публічна дипломатія, гендерний вимір, привабливість опору, криза 2026 року, стратегічний фреймінг.

Вступ. У сучасній теорії міжнародних відносин поняття «сили» вже давно вийшло за межі вузького військово-економічного виміру. Згідно з класичним визначенням Джозефа Найя, «м'яка сила» - це здатність держави формувати уподобання інших акторів за допомогою привабливості та переконання, а не примусу чи матеріального стимулювання³¹. Публічна дипломатія виступає практичним механізмом реалізації цієї здатності: через культурні програми, медіа, освітні мережі та символічне представництво держава транслює образ себе для тієї аудиторії, сприйняття якої має для неї стратегічне значення.

У застосуванні до Ісламської Республіки Іран цю рамку традиційно висвітлювали у двох відносно ізольованих одна від одної дослідницьких доктринах. Перша розглядає іранську м'яку силу як похідну від релігійного авторитету шіїтського духовенства, перської культурної традиції, державної медіаімперії (IRIB, Press TV, Al-Alam) та мережі регіональних союзників і протеже («Хезболла», шіїтські міліції Іраку, хусити), які одночасно виконують функції збройних формувань, політичних партій та постачальників соціальних послуг. Друга вважає участь жінок в іранській дипломатії самостійною темою, в якій призначення жінок-послів та прес-секретарів аналізуються крізь призму «пінквошингу» та «перформативного управління», тобто як інструмент поліпшення міжнародного іміджу без зміни структурних умов всередині країни.

Події початку 2026 року роблять поєднання цих двох підходів не просто вигідним, а й вкрай необхідним. 28 лютого 2026 року Сполучені Штати та Ізраїль розпочали скоординовану військову операцію під назвою «Епічна лютя»,

³¹ Nye J. S. Soft power: the means to success in world politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 с.

спрямовану проти військової інфраструктури, ракетних об'єктів і керівництва Ірану. Ось цей конфлікт становить собою своєрідну «лабораторію» для перевірки стійкості інституціоналізованих активів м'якої сили в умовах екстремального зовнішнього тиску.

Руйнування військової інфраструктури проксі-мереж, зміна Верховного лідера та синхронний військовий, економічний і репутаційний удар по легітимності режиму, - усі ці чинники змушують переглянути межі стійкості іранських активів м'якої сили. Особливо показовою є доля гендерного каналу публічної дипломатії, який виконував допоміжну функцію в механізмах легітимації режиму. Питання полягає в тому, чи зберігає цей канал свою операційну здатність, чи його колапс відбувається синхронно з рештою архітектури м'якої сили?

Іранська м'яка сила являє собою інтегровану багатоканальну систему, яку можна описати за допомогою модифікованої концепції «привабливості опору». Під «привабливістю опору» мається на увазі форма непримусового впливу, заснована на спільних образах, негативній солідарності проти спільного ворога та інституціоналізованій матеріальній залежності. При цьому канали цієї системи мають різні онтології стійкості. Матеріальні канали (проксі-мережі, інфраструктура соціального обслуговування, фізична медіаінфраструктура, символічне лідерство Верховного правознавця) виявилися структурно крихкими перед прямим військовим впливом у 2026 році, оскільки інститути, що їх реалізують, є фізично вразливими. Дискурсивні канали, насамперед гендерне представництво як інструмент «перформативного управління», демонструють принципово іншу динаміку: їхня функція не руйнується військовим конфліктом, а, навпаки, може активізуватися як допоміжний механізм легітимації саме тоді, коли легітимність режиму зазнає найбільшої втрати.

Мета: перевірити цю тезу шляхом порівняння структурних компонентів іранської м'якої сили (релігійно-ідеологічного, цивілізаційного, медійного, проксі-мережевого та гендерного) до та після кризи 2026 року.

Для досягнення цієї мети вирішуються такі **завдання:** по-перше, систематизувати традиційні «стовпи» іранської м'якої сили та їхні структурні обмеження;

- по-друге, реконструювати історичну еволюцію та механізми гендерного каналу публічної дипломатії Ірану як самостійного, але інтегрованого в загальну систему компонента;

- по-третє, описати емпіричну динаміку кризи 2026 року та її безпосередній вплив на матеріальні канали м'якої сили;

- по-четверте, проаналізувати, як гендерний канал функціонує в умовах кризи легітимності.

Аналіз останніх досліджень. Концептуальну основу аналізу м'якої сили заклали Дж. Най, який виділив три джерела м'якої сили держави: культурні цінності (коли вони є привабливими для інших), політичні цінності (коли держава дотримується їх як усередині країни, так і за її межами) та зовнішня політика (коли вона сприймається як легітимна і така, що має моральний

авторитет). Ця концепція має значну аналітичну перевагу, оскільки розкладає «владу» на окремі механізми та спрямовує увагу на ідеологічні й нормативні виміри міжнародного впливу, які реалістичні теорії систематично ігнорують. Однак низка особливостей концепції Ная ускладнює її безпосереднє застосування до Ірану: вона розроблялася насамперед стосовно США і, ширше, ліберально-демократичних держав, тоді як модель управління Ісламської Республіки приваблива переважно для аудиторії, яка поділяє її релігійно-ідеологічні установки або антигегемоністську політичну орієнтацію.

Конструктивістський підхід, який асоціюється насамперед з Александром Вендтом, підкреслює визначальну роль ідей, норм та ідентичностей у формуванні поведінки держав³². Для аналізу іранської м'якої сили конструктивізм пропонує інструменти для вивчення того, як Іран конструює та проєктує ідеологічні наративи: ідентичність «Опору», шіїтську традицію мучеництва, антиімперіалістичну оптику, і як ці наративи резонують з аудиторією, що поділяє відповідні ідентичні передумови.

Криза 2026 року ставить прямий емпіричний виклик конструктивістському оптимізму щодо стійкості ідеологічного впливу: вбивство Хаменеї, найвищого втілення доктрини «Вілаят аль-факіх», є серйозним порушенням ідеологічної архітектури іранської м'якої сили.

Доповнювальним концептом є «гостра сила» (sharp power), розроблена Національним фондом демократії для опису примусових інформаційних операцій авторитарних держав, які маніпулюють закордонними інформаційними середовищами за допомогою обману та цензури, а не справжньої привабливості³³. Такі елементи медійної стратегії Ірану, як скоординовані кампанії дезінформації та використання Press TV й Al-Alam, демонструють характеристики, які більшою мірою відповідають саме цій концепції, ніж класичній м'якій силі Ная.

Проте застосування «гострої сили» до Ірану вимагає стриманості, оскільки розмежування між легітимною політичною комунікацією та маніпулятивною пропагандою за своєю суттю є дискусійним, а антизахідні наративи Ірану резонують із реальними претензіями значної частини населення, що не зводиться до простої маніпуляції.

Паралельно в літературі з гендерних досліджень міжнародних відносин сформувалася самостійна дослідницька традиція. Феміністичні теорії, зокрема праці Синтії Енло та Дж. Енн Тікнер, стверджують, що держава за своєю природою має гендерну структуру і використовує патріархальні концепції для консолідації влади, генеруючи певні образи жінок залежно від геополітичної кон'юнктури: у періоди міжнародного тиску вона демонструє жінок на передньому плані, тоді як у внутрішній політиці зберігає або посилює механізми

³² Wendt A. Social theory of international politics. Cambridge University Press, 1999.

³³ Walker C. Rising to the sharp power challenge. Journal of democracy. 2022. Т. 33, № 4. С. 119–132. URL: <https://doi.org/10.1353/jod.2022.0051> (дата звернення: 15.06.2026).

контролю³⁴³⁵.

В іраністиці помітне місце посідає концепція «пінквошингу» - практики, за якої держава використовує позитивні наративи про жінок для нейтралізації критики у сфері прав людини без зміни системних умов³⁶.

Невирішеною частиною проблеми залишається те, що ці дві традиції практично не перетинаються. Геополітичний аналіз м'якої сили Ірану, включаючи новітні роботи, написані вже у 2026 році, розглядає гендерний вимір як маргінальний сюжет або взагалі ігнорує його, зосереджуючись на релігійному авторитеті, медіаімперії та проксі-мережах. Феміністичний аналіз публічної дипломатії Ірану, у свою чергу, як правило, обмежується окремими історичними періодами і не пов'язує інструменталізацію жіночого представництва з ширшою архітектурою м'якої сили та з її кризовою динамікою. Тому зіставлення цих двох траєкторій - матеріальної деградації основних каналів м'якої сили та дискурсивної стійкості гендерного каналу - дозволяє точніше визначити, які елементи «привабливості опору» мають інституційний, а які - суто наративний характер і, відповідно, які з них переживають військову кризу, а які руйнуються під її впливом.

Методологія дослідження. У процесі підготовки роботи було використано такі методи:

- Концептуальний аналіз - розкриття сутності концептів м'якої та гострої сили та дослідження їх застосування до структурних каналів іранського впливу.

- Наративний аналіз - для систематизації складових інструментарію м'якої сили та побудови хронологічної послідовності подій військово-політичної кризи 2026 року, релевантних для кожного каналу впливу.

- Порівняльний метод - зіставлення декларованого зовнішньополітичного іміджу Ірану з реальними внутрішньополітичними процесами.

Джерельна база дослідження включає кілька груп матеріалів:

- Офіційні документи та заяви: Національна доповідь Ірану для платформи «Пекін+25», стенограми виступів іранських дипломатів в ООН (зокрема, Захри Ершаді), матеріали державних ЗМІ (IRIB, Press TV, Al-Alam, HispanTV).

- Аналітичні та статистичні звіти міжнародних організацій: звіти Freedom House, Amnesty International та Human Rights Watch, матеріали «Арабського барометра», звіти Центру Белфера, журналістські та енциклопедичні джерела, що фіксують хронологію конфлікту 2026 року, академічна література з теорії м'якої сили, феміністської теорії міжнародних відносин та іраністики.

³⁴Ward K., Enloe C. Bananas, beaches, and bases: making feminist sense of international politics. Contemporary sociology. 1993. Т. 22, № 1. С. 80. URL: <https://doi.org/10.2307/2075007> (дата звернення: 15.06.2026).

³⁵Rosenberg E. S., Tickner J. A. Gender in international relations: feminist perspectives on achieving global security. The journal of american history. 1993. Т. 80, № 3. С. 1043. URL: <https://doi.org/10.2307/2080425> (дата звернення: 15.06.2026).

³⁶Goswami A. Iran, imperial pinkwashing, and the afterlife of a captured revolution. GroundXero. URL: <https://www.groundxero.in/2026/01/19/iran-imperial-pinkwashing-and-the-afterlife-of-a-captured-revolution/> (дата звернення: 15.06.2026).

Виклад основного матеріалу. Найбільш стійким у історичній перспективі стовпом іранської м'якої сили є прагнення до релігійного авторитету в шиїтському ісламі. Ісламська Республіка була заснована на доктрині «Вілаят аль-факіх», політичному опікунстві верховного правознавця, яку аятола Рухолла Хомейні визначив не лише як конституційний принцип, а й як модель для поширення в ісламському світі. Ця ідеологічна амбіція інституціоналізована через мережу семінарій Хаузе, зосереджених у місті Кум, які щорічно приймають, за приблизними оцінками, від 50 до 60 тисяч студентів, серед яких кілька тисяч - вихідці з Іраку, Лівану, Бахрейну, Пакистану, Афганістану та Східної Африки. Ці студенти повертаються на батьківщину не тільки з теологічною освітою, а й із глибокими інституційними зв'язками, що слугують передавальними ланками іранського впливу.

Другий стовп заснований на колосальній цивілізаційній спадщині Ірану. Перська мова та література мають глибокий культурний авторитет на території від Балкан до Індійського субконтиненту. Уряд Ісламської Республіки використовує цю спадщину через мережу культурних центрів (Khaneh-ye Farhang), що діють у понад 30 країнах, пропонують навчання перській мові, просувають іранське мистецтво та організовують святкування Наврузу, яке відзначають понад 300 мільйонів людей щонайменше в 15 країнах і яке визнано ЮНЕСКО об'єктом нематеріальної культурної спадщини.

Третій стовп - медійна інфраструктура. Іран має одну з найрозгалуженіших державних телерадіомереж серед незахідних держав: Іранська телерадіомовна корпорація (IRIB) керує зовнішніми службами: Press TV (англійською), Al-Alam (арабською), HispanTV (іспанською та португальською), Al-Kawthar та iFilm, орієнтованими на аудиторію на кількох континентах. Редакційна стратегія цих медіа є послідовною: оскаржувати позиції західних ЗМІ, просувати антиімперіалістичні та антисіоністські погляди та позиціонувати Іран як легітимний голос країн Глобального Півдня. Під час кризи 2026 року інформаційне середовище Ірану було серйозно порушене найтривалішим в історії відключенням інтернету, введенням самою Ісламською Республікою для придушення внутрішнього висвітлення антиурядових протестів, що тривали з грудня 2025 року по лютий 2026 року. Ця самонаведена інформаційна блокада, поєднана з руйнуванням фізичної інфраструктури мовлення під час перших ударів, значно знизилася здатність Ірану просувати власну наративну лінію на міжнародному рівні саме в найбільш критичній фазі конфлікту.

Проте окрім «позитивних» переваг м'якої сили, Іран також має значні недопрацювання та проблеми. До них можна віднести 4 та 5 стовпи, які стосуються не стільки джерел привабливості, скільки структурних обмежень, що накопичувалися протягом десятиліть. Головним із них є дефіцит внутрішньої легітимності Ісламської Республіки. Наприкінці грудня 2025 року в Ірані спалахнули загальнонаціональні антиурядові протести, спричинені економічним спадом, руйнуванням інфраструктури та накопиченням порушень прав людини. Уряд відповів жорстокими репресіями: Верховний лідер Хаменеї особисто санкціонував застосування бойових патронів. Ще у 2023 році Freedom House

класифікував Іран як «несвободну країну»³⁷. Придушення протестів 2025–2026 років стало якісною ескалацією державного насильства, що кардинально підірвало прагнення Ісламської Республіки керувати від імені іранського народу як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Сполучені Штати прямо назвали масові вбивства іранських цивільних осіб одним із обґрунтувань операції «Епічна лють», що перетворило дефіцит внутрішньої легітимності на безпосередній і визначальний фактор подальшого військового конфлікту.

Конфесійні обмеження становлять ще один структурний бар'єр. Дані «Арабського барометра» за кілька послідовних хвиль опитувань (2018–2022 рр.) стабільно демонструють, що при широкій поширеності антиамериканських настроїв в арабському світі позитивне ставлення до регіонального впливу Ірану залишається значно обмеженим, особливо серед нешиїтського населення³⁸. Конфлікт 2026 року різко посилив ці обмеження: удари Ірану по арабських державах Перської затоки викликали глибоку ворожість серед населення, яке раніше не було налаштоване проти Тегерана; кілька держав Затоки вислали іранських дипломатів. Це свідчить про структурне погіршення регіонального статусу Ірану, що відображає розрив у зближенні між Іраном та арабськими державами Перської затоки, який намітився після нормалізації відносин із Саудівською Аравією у 2023 році.

Якщо згадані вище п'ять стовпів спираються на релігійний авторитет, цивілізаційну спадщину, медіаінфраструктуру та мережі проксі-акторів, то шостий компонент архітектури іранської м'якої сили, гендерний вимір публічної дипломатії діє переважно в дискусійному полі: він не стільки виробляє матеріальні ресурси впливу, скільки керує сприйняттям Ірану як сучасної, раціональної та плюралістичної держави. Цей канал має власну історичну траєкторію, яка не зводиться до траєкторій інших стовпів, але інтегрована з ними в єдину систему управління зовнішнім іміджем.

Історичним прецедентом стало призначення Мехрангіз Довлатшахі першою жінкою-послом в історії Ірану. Отримавши освіту у Німеччині та беручи активну участь у рухах за громадянські права, вона стала першою жінкою-депутатом Меджлісу у 1963 році, а в 1975 році була призначена послом у Данії. Це призначення є класичним прикладом «перформативної активності»: Данія не мала ключового геополітичного значення для Тегерана, проте сам жест транслиував західному світу та іранській інтелігенції сигнал про відкритість режиму до гендерної рівності. Після перемоги Ісламської революції Довлатшахі емігрувала до Парижа, що символічно демонструє, що прогрес для жінок в Ірані завжди був обумовлений політичною кон'юнктурою, а не інституційною нормою.

Після 1979 року державна структура, соціальні цінності та зовнішньополітичні рамки Ірану зазнали фундаментальних змін; новий

³⁷ Iran: freedom in the world 2023 country report | freedom house. Freedom House. URL: <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-world/2023> (дата звернення: 15.06.2026).

³⁸ Arab barometer wave VII – arab barometer. Arab Barometer. URL: <https://www.arabbarometer.org/surveys/arab-barometer-wave-vii/> (дата звернення: 15.06.2026).

революційний дискурс переосмислив роль жінки насамперед у межах ісламської сімейної системи. Проте навіть у цей період виникла форма неофіційної «кризової дипломатії», в якій жінки відіграли центральну роль. Масумех Ебтекар, відома в західних ЗМІ як «Мері», під час захоплення американського посольства в 1979 році виступала прес-секретарем революційних студентів, володіючи досконалою англійською мовою; її медійна робота стала першим прикладом того, як революційна держава, будучи змушеною комунікувати з міжнародною спільнотою, вдавалася до послуг жінок-посередниць там, де їхні мовні та комунікативні компетенції робили їх незамінними.

З 2013 року уряд Хасана Рухані почав використовувати призначення жінок на ключові дипломатичні посади як стратегію для поліпшення міжнародного іміджу Ірану. Призначення Марзіє Афхам прес-секретарем МЗС та послом перервало 37-річну традицію виключно чоловічих призначень. У дипломатію почали активно залучати жінок-технократок. А призначення послом представниці сунітської меншини Хомейри Рігі стало тактичним ходом, щоб продемонструвати світові внутрішній плюралізм і спростувати критику режиму.

Особливу роль у період посилення міжнародної критики відіграє Захра Ершаді, доктор наук у галузі міжнародних відносин, колишня заступниця постійного представника Ірану при ООН, яка обіймає посаду генерального директора з прав людини та у справах жінок МЗС. На форумах ООН Ершаді веде агресивну оборонну дипломатію: відкидає міжнародні доповіді про порушення прав людини, апелює до руйнівного впливу західних санкцій, перекладаючи відповідальність за внутрішні проблеми на «ворожу політику зовнішніх сил». Для уряду, якого звинувачують у систематичних порушеннях прав жінок, використання жінки-дипломата стає «стратегічним щитом», інструментом нейтралізації західного наративу, що не вимагає реальної зміни політики.

Публічна дипломатія Ірану активно залучає жінок і за межі офіційних посольств. У культурній сфері жінки-радниці та дружини дипломатів борються з іранофобією, просуваючи образ мусульманки, яка успішно поєднує релігію й кар'єру. У спорті успіхи спортсменок працюють на міжнародний імідж країни. Прикладом є обрання Сорайї Агаєйхаджаджа до комісії МОК. Крім того, держава використовує «дипломатію знизу», підтримуючи приватні громадянські ініціативи жінок (наприклад, велопробіг миру Арезу Ескандарі), щоб транслювати іранську культуру за кордон.

Досить новим явищем стала «сімейна дипломатія» — безпосередня участь членів сімей державних чиновників у міжнародних публічних проєктах. Наймасштабнішим проявом цієї тенденції став «Перший міжнародний конгрес впливових жінок», організований у січні 2023 року Джамілою Аламолгодою, дружиною покійного президента Ібрагіма Раїсі, за участю понад 400 іноземних гостей із більш ніж 90 країн, включаючи дружин глав держав, міністрів та громадських діячів. Стратегічний контекст був очевидним: конгрес проходив на тлі масових протестів, що охопили Іран після загибелі Махси Аміні у 2022 році, та виключення країни з Комісії ООН з питань становища жінок. Метою заходу було прорвати дипломатичну ізоляцію та продемонструвати власну «модель

розширення прав жінок», яка не потребує західних стандартів; критики вказували на колосальні фінансові витрати (близько одного мільярда томанів) в умовах економічної кризи та сумнівний статус низки запрошених «впливових осіб». У контексті політологічного аналізу цей конгрес є показовим прикладом перетворення «жіночого питання» з вразливого місця режиму на активний інструмент стратегічного захисту.

Таблиця 1.1 Гендерна політика Ірану: розрив між офіційним дискурсом та структурною реальністю.

Офіційний дискурс		Структурна реальність	
Очікувана тривалість життя жінок	75,5 років	Рівень економічної участі жінок (LFPR)	15-20%
Частка жінок серед випускників університетів	більше 50%	Позиція Ірану у рейтингу WEF (пол. права жінок)	143 з 146
Держ. програми мікрокредитування для сільських жінок	Наявні	Частка чоловіків серед пол./дипл. посад	> 94 %
		Кількість жінок-послів з 1979 р.	5

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Таблиця 1.2 Інституційна сегрегація («скляна стеля»)

Рівень	Доступ для жінок	Сфери
«М'яка політика» (допоміжні сфери)	Наявний (символічне представництво)	Екологія, спорт, міський розвиток, охорона здоров'я
Макрополітика (стратегічні рішення)	Повністю виключено (монополія чоловіків)	Національна безпека, ядерна програма

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Вбивство Хаменеї під час перших завданих ударів у ході операції «Епічна лють» мало наслідки для архітектури «м'якої сили» Ірану, які зберігатимуться незалежно від будь-якого перемир'я. Хаменеї був не просто главою держави, а живим втіленням доктрини «Вілаят аль-факіх», верховним правознавцем, чия влада лежала в основі ідеологічної легітимності всієї зовнішньої політики Ісламської Республіки. Його син був призначений наступником, але вибір спадкової наступності в системі, теоретично заснованій на релігійній меритократії, створив парадокс легітимності, який іранська ідеологічна м'яка сила намагатиметься вирішити протягом багатьох років.

У відповідь Іран завдав ударів по арабських державах Перської затоки, що призвело до найзначнішого геополітичного збитку для його регіональної м'якої сили. Наносячи удари по країнах, населення яких роками відчувало іранську дипломатичну активність, Іран створив резервуар ворожості, що виходить за межі безпосередньо атакованих урядів і поширюється на населення, від якого залежатиме будь-яке майбутнє відновлення іранської м'якої сили.

Події 2026 року актуалізували симбіотичний характер «жорстких» і «м'яких» компонентів зовнішньої політики Ірану в Близькосхідному регіоні. Ліквідація елементів жорсткої інфраструктури безпосередньо дестабілізувала іранську гуманітарно-соціальну мережу в Іраку та Лівані. Зокрема, втрата військових інструкторів КСІР, знищення фінансової інфраструктури фонду «Аль-Кард аль-Хасан» унаслідок ізраїльських повітряних операцій та перекриття сирійського транзитного маршруту зруйнували матеріальний фундамент стратегії «привабливості опору»³⁹. Це призвело до критичного розриву між ідеологічним дискурсом та його інституційним забезпеченням: ціннісні орієнтири зберегли декларативний статус, однак втратили організаційні механізми конвертації у владний вплив.

Порівняння траєкторій матеріальних стовпів м'якої сили та гендерного каналу виявляє принципову розбіжність у їхній реакції на кризу 2026 року, що є ключовим висновком цієї статті. Релігійно-ідеологічний стовп зазнав прямого символічного удару - загибель Хаменеї; цивілізаційний стовп втратив частину інфраструктури культурної дипломатії через інформаційне насичення та руйнування; медійний стовп був фізично демонтований одночасно державним відключенням інтернету та ударами по об'єктах мовлення; проксі-мережевий стовп зазнав ланцюгової деградації соціальних функцій внаслідок знищення військової інфраструктури союзників. У всіх чотирьох випадках йдеться про пошкодження або знищення фізичних інститутів: семінарій, теле- та радіоцентрів, фінансових установ, командних структур, які слугували носіями нематеріальних наративів.

Гендерний канал, навпаки, за своєю природою не має порівнянної матеріальної інфраструктури, яку можна було б фізично знищити військовим ударом. Призначення жінки-посла, виступ Захри Ершаді на трибуні ООН, організація конгресу «впливових жінок» - це акти дискурсивного виробництва, що здійснюються за допомогою символічних жестів і медійних подій, а не за допомогою мереж семінарій чи фінансових установ. Ця особливість робить гендерний канал структурно несприйнятливим до того типу пошкоджень, яких зазнали інші стовпи у 2026 році: руйнування ракетних об'єктів, фізичної інфраструктури IRIB або фінансових каналів «Хезболли» не зачіпає безпосередньо можливість Ірану призначити жінку-дипломата або організувати форум за участю іноземних гостей.

Більше того, логіка «стратегічного фреймінгу», описана стосовно довоєнного періоду, передбачає не послаблення, а активізацію використання гендерного каналу саме в умовах гострої кризи легітимності. Конгрес

³⁹ Khatib L. The degradation of iran's proxy model. The Belfer Center for Science and International Affairs. URL: <https://www.belfercenter.org/research-analysis/degradation-irans-proxy-model> (дата звернення: 15.06.2026).

«впливових жінок» 2023 року був організований саме на піку попередньої кризи легітимності, після протестів «Жінка, життя, свобода» 2022 року та виключення Ірану з Комісії ООН з питань становища жінок і мав на меті прорвати дипломатичну ізоляцію шляхом демонстрації альтернативної «моделі» розширення прав жінок. Криза 2026 року є кризою легітимності незрівнянно більшого масштабу: загибель Верховного лідера, звинувачення у масових вбивствах власних громадян, засудження Радою Безпеки ООН, економічна катастрофа.

Відповідно до викладеної вище логіки, післявоєнне іранське керівництво, чи то новий Верховний лідер, що спирається на спадкову легітимність, чи то прагматична технократична коаліція, орієнтована на скасування санкцій, матиме структурний стимул до розширення, а не до скорочення гендерного каналу публічної дипломатії. Призначення жінок на помітні дипломатичні посади, організація міжнародних форумів за участю жінок із країн Глобального Півдня, риторика про «самобутню модель» жіночого розвитку, яка не потребує західних стандартів - усе це є відносно недорогими (порівняно з відновленням ракетної програми або проксі-мереж) інструментами відновлення міжнародної легітимності, доступними державі навіть в умовах найглибшої економічної кризи.

Проте активізація гендерного каналу після 2026 року стикається з двома обмеженнями, яких не було у довоєнний період. По-перше, аудиторія, на яку традиційно був орієнтований цей канал, - країни Глобального Півдня та держави «осі опору», які сприймають антизахідну риторику крізь призму власного колоніального досвіду, - частково збігається з аудиторією арабських держав Перської затоки, ставлення яких до Ірану різко погіршилося внаслідок ударів у відповідь 2026 року. Якщо раніше «сімейна дипломатія» та конгреси впливових жінок могли розраховувати на відносно прихильний прийом у частині країн Затоки, які намітили нормалізацію відносин з Іраном після 2023 року, то після 2026 року ця аудиторія скоротилася, а резервуар ворожості, описаний вище, ускладнює проведення подібних заходів у регіоні. По-друге, інформаційна блокада та руйнування медіаінфраструктури тимчасово позбавили гендерний канал звичних засобів трансляції: за обмеженого доступу до інтернету навіть суто дискурсивні жести складніше донести до цільової аудиторії в момент їх здійснення, хоча це обмеження, на відміну від знищення семінарій або проксі-мереж, має тимчасовий і відновлюваний характер.

Зрештою, важливо зазначити, що парадокс спадкової наступності, який виник після смерті Хаменеї, потенційно відкриває для гендерного каналу новий напрям розвитку. Оскільки новий Верховний лідер буде змушений проходити процес повторної легітимізації, який оскаржують шиїтські релігійні авторитети, у післявоєнного керівництва з'являється структурний стимул до урізноманітнення джерел легітимності поза межами суто релігійної меритократії, зокрема за рахунок демонстрації «сучасності» та «раціональності», що транслюється саме через гендерний канал. У цьому сенсі криза символічного лідерства, яка є структурною вразливістю для релігійно-ідеологічного стовпа, може парадоксальним чином посилити функціональну значущість гендерного

каналу як альтернативного джерела міжнародної легітимації, тобто один і той самий факт (загибель Хаменеї) послаблює один канал м'якої сили і потенційно посилює значущість іншого.

Висновок. Криза 2026 року виявила необхідність теоретичного уточнення концепції «привабливості опору». Переглянута концепція, що ґрунтується на спільних образах, негативній солідарності проти спільного ворога та інституціоналізованій матеріальній залежності, залишається аналітично обґрунтованою характеристикою застосування Іраном м'якої сили. Конфлікт оголив структурну крихкість матеріальних інститутів цієї моделі, які легко знищуються фізично. У цьому контексті інтеграція гендерного виміру демонструє іншу динаміку: виступаючи майже виключно дискурсивним (ідеологічним) носієм м'якої сили, гендерний канал демонструє високу стійкість до прямого військового впливу. Це пов'язано з критичною інституційною залежністю іранської м'якої сили від постаті живого символічного лідера. Вбивство Хаменеї провокує глибокий теологічний та інституційний розрив: легітимація будь-якого наступника потребуватиме довгих років в умовах загострення конкуренції з іншими шіїтськими центрами, які відкидають концепцію «Вілайат аль-факіх». Цей вакуум символічного лідерства формує структурний запит на допоміжне використання гендерного каналу публічної дипломатії, оскільки його ефективність і привабливість не залежать від особи Верховного правознавця.

Завдаючи ударів по арабських державах Перської затоки, викликаючи глобальні економічні потрясіння та створюючи виправдання для військової операції, Іран відштовхнув саме ті групи, які прагнув залучити. «Вісь опору», задумана як мережа впливу, перетворилася на мережу втрат. Гендерний канал у цьому відношенні є своєрідним «резервом» привабливості опору: оскільки він не був безпосередньо задіяний у військовій ескалації (на відміну від проксі-мереж та медіа інфраструктури) і не адресований безпосередньо населенню арабських держав Перської затоки, що стали жертвами іранських ударів у відповідь, він не зазнав тієї ж саморуйнівної динаміки і зберігає потенціал для постконфліктної реактивації, орієнтованої на інші аудиторії в країнах Глобального Півдня, не залучені до регіональної ескалації 2026 року.

Парадоксально, але ідеологічний резонанс наративу опору для певних груп населення посилюється внаслідок американо-ізраїльських ударів, які критики, зокрема Генеральний секретар ООН Гутерреш та уряди багатьох країн, засудили як незаконні з точки зору міжнародного права. У спільнотах, схильних до антигегемоністського мислення, операція «Епічна лють», судячи з усього, стане складовою частиною наративу опору, зміцнюючи ідеологічну м'яку силу навіть попри те, що матеріальна інфраструктура, яка її реалізовувала, зазнала серйозних збитків. Саме в цій ніші зміцнення ідеологічного резонансу при руйнуванні матеріальної інфраструктури гендерний канал набуває додаткового функціонального значення: будучи незалежним від зруйнованої інфраструктури, він може стати одним з основних інструментів трансляції посиленого ідеологічного резонансу на міжнародні аудиторії в післявоєнний період.

У висновку, переглянута концептуальна модель «привабливості опору» передбачає не лише переоцінку стійкості традиційних стовпів м'якої сили, а й чітке розмежування її носіїв на матеріально-інституційні (фізично вразливі, які зазнали найбільших втрат у 2026 році) та дискурсивно-репрезентативні (структурно стійкі та потенційно інтенсифіковані як компенсаторний механізм, до яких належить гендерний канал публічної дипломатії).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Arab barometer wave VII – arab barometer. Arab Barometer. URL: <https://www.arabbarometer.org/surveys/arab-barometer-wave-vii/> (дата звернення: 15.06.2026).
2. Global gender gap report 2023. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/> (дата звернення: 15.06.2026).
3. Goswami A. Iran, imperial pinkwashing, and the afterlife of a captured revolution. GroundXero. URL: <https://www.groundxero.in/2026/01/19/iran-imperial-pinkwashing-and-the-afterlife-of-a-captured-revolution/> (дата звернення: 15.06.2026).
4. Iran 2025. Amnesty International. URL: <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/middle-east/iran/report-iran/> (дата звернення: 15.06.2026).
5. Iran: freedom in the world 2023 country report | freedom house. Freedom House. URL: <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-world/2023> (дата звернення: 15.06.2026).
6. Khatib L. The degradation of iran's proxy model. The Belfer Center for Science and International Affairs. URL: <https://www.belfercenter.org/research-analysis/degradation-irans-proxy-model> (дата звернення: 15.06.2026).
7. National report on women's status in the islamic republic of iran (Beijing + 25). Welcome | UN Women – Headquarters. URL: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/64/National-reviews/Iran.pdf> (дата звернення: 15.06.2026).
8. Nye J. S. Soft power: the means to success in world politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 с.
9. Rosenberg E. S., Tickner J. A. Gender in international relations: feminist perspectives on achieving global security. The journal of american history. 1993. Т. 80, № 3. С. 1043. URL: <https://doi.org/10.2307/2080425> (дата звернення: 15.06.2026).
10. Slim R. After khamenei: regional reckoning and the future of iran's proxy networks stimson center. Stimson Center. URL: <https://www.stimson.org/2026/after-khamenei-regional-reckoning-and-the-future-of-irans-proxy-networks/> (дата звернення: 15.06.2026).
11. Walker C. Rising to the sharp power challenge. Journal of democracy. 2022. Т. 33, № 4. С. 119–132. URL: <https://doi.org/10.1353/jod.2022.0051> (дата звернення: 15.06.2026).

12. Ward K., Enloe C. Bananas, beaches, and bases: making feminist sense of international politics. Contemporary sociology. 1993. Т. 22, № 1. С. 80. URL: <https://doi.org/10.2307/2075007> (дата звернення: 15.06.2026).
13. Wendt A. Social theory of international politics. Cambridge University Press, 1999.
14. World report 2022: rights trends in iran. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/iran> (дата звернення: 15.06.2026).